

Leren lezen voor een stuiver – Over geletterd worden, leesonderwijs en eigen onderzoek

1 januari 1987

Auteur: [Jan Sturm](#)

Volume: [18](#)

Nummer: [2](#)

Pagina's: 33-47

Documenten

- [moer_jrg18_016.pdf](#)

jan sturm leren lezen voor een stuiver over geletterd worden lees onderwijs en eigen onderzoek het leesonderwijs is een belangrijk onderzoeksobject voor vakdidactici nederlands jan sturm katholieke universiteit nijmegen en voorzitter valom houdt er zich al jaren mee bezig schrijft daar in dit artikel over en betreft daarbij ook zijn eigen ervaringen wat deed ik nou precies aan leesonderwijs toen ik van de kweekschool kwam hij signaleert een spanningsveld tussen onderzoeksresultaten en onderwijspraktijk en geeft aan hoe leraren er vanuit het begrip geletterdheid dat ze hante ren zelf achter kunnen komen of er iets mis is in hun leesonderwijs kan de u procedure het aantal slachtoffers van de praktijk van schoolse geletterdheid verminderen steeds weer in ons onderzoek richten we ons vooral op die beste stuurlied aan de wal wat docenten in concrete leeslessen doen dat proberen we gezamenlijk te begrijpen daar herinneringen van een onderwijzer voor is het van groot belang te weten wat de betrokken docenten zelf zeggen over hun lees twintig jaar geleden gaf ik leesonderwijs in onderwijs we observeren dus niet alleen een gecombineerde 415 klas van een lagere maar we interviewen ook u in tgebreide daarb ijschool nu houd ik me bezig samen met stu komen natuurlijk ook vragen aan de orde naar docenten en docenten met onderzoek naar lees wat docenten willen met hun leesonderwijs en onderwijs op de basisschool mijn ervaringen hoe dat past bij wat ze doen als je daarop van twintig jaar geleden spelen in dat onder doorvraagt komen onvermijdelijk je eigen op zoek een rol evenals trouwens die van de bevindingen over lezen en leesonderwijs ook aan trokken docenten en studenten dat heeft te bod je vraagt naar iets wat je opvalt dat maken met onze manier van onderzoeken bij wijkt dan kenne lijk af van wat je verwacht wijze van eerste inleiding op dit artikel zal ik op basis van je eigen opvattingen zo kom ik een paar kenmerken van dat onderzoek al gauw op de vraag hoe deed ik dat vroeger toelichten zelf dat leesonderwijs wel ke opvattingen 33 had ik daar toen zelf over beeld 2 een indruk van zulk onderzoek het maar er is

nog een andere aanleiding om me gaat om een onderzoek naar de praktijk van dat af te vragen als je resultaten van ander leesonderwijs bij zes Amerikaanse docenten onderzoek naar de praktijk van leesonderwijs die als goed bekend stonden 3 ze gaven les bekijkt komt daaruit vaak als conclusie voort in wat wij hier groep drie en vier zouden noemen docenten doen niet wat ze zouden moeten men vervolgens bekritiseer ik in de beide vol doen ik raak er nieuwsgierig naar of dat twin gende sub paragrafen de uitgangspunten van tig jaar geleden ook voor mij gold en mis dat soort onderzoek en laat ik zien waarom de schien voor mijn huidige onderwijs nog wel kennis die het oplevert kennelijk zo weinig en of ik er achter kan komen hoe ik daarmee bruikbaar is voor onderwijsgeevenden dan toch vrede kon en kan hebben en in de tweede hoofd paragraaf van mijn artikel niet in de laatste plaats onderwijsgeevenden illustreer ik aan de hand van twee voorbeel vormen zich hun opvattingen over lezen en den hoe opvattingen over geletterdheid je ge leesonderwijs over geletterdheid in de loop drag in de klas kunnen beïnvloeden der tijd dat doen ze op basis van hun eigen dit alles heb ik nodig om in het hoofddeel van ervaringen en op basis van wat ze leren ook mijn verhaal te laten zien hoe je vanuit je ei natuurlijk tijdens hun opleiding en de uitoefen gen alledaagse praktijk onderzoek zou kun ning van hun beroep ik kan dus bij mezelf iets nen doen naar je eigen opvattingen over lezen te weten komen over de achtergronden van en leesonderwijs ik geef daarin een overzicht die opvattingen dat geeft me vergelijkender van problemen en een globale onderzoeksop wijs houvast bij het begrijpen van wat andere zet daarna beschrijf ik de overheersende op onderwijsgeevenden daarover zeggen en bij het vating over lezen en leesonderwijs tenslotte begrijpen van wat ze doen geef ik een concrete beschrijving van een deel echt leesonderwijs zoals twintig jaar geleden van een lopend onderzoek in de slot met een taal of leesboek met vragen en op paragraaf geef ik enkele korte conclusies drachten dat geef ik al lang niet meer als ik nu studenten vraag een boek te gaan lenen in uitkomst ten van een onderzoek de ub lijkt dat oppervlakkig wel op wat ik naar leesonderwijs vroeger vrijdagmiddags zei tegen mijn leerlingen allemaal een boek gaan halen uit de kast we hebben nauwelijks iets gezien en dat erop in de hal en volgende week uitgelezen mee te wees dat een van de docenten bewust probeerden ze moesten daar wel een stuiver beerde het leren voor de leerlingen te verge voor betalen anders kwam er nooit wat makkelijkken wat we steeds opnieuw weer za nieuws in die kast toch is de intentie achter gen waren docenten die hun leerlingen vroeger die opdrachten heel verschillend drieëntwintig gen antwoorden uit hun schriften op te lezen jaar geleden hoorde die opdacht bij mijn leeren vragen te beantwoorden bij een tekst uit onderwijs vandaag zou ik er moeite mee heb hun leesboek kennelijk gingen die docenten er ben om dat nog te vinden maar over de lees daarbij van uit dat de leerlingen al moesten vaardigheid van mijn huidige studenten maak kunnen lezen ik me niet meer druk zij moeten niet meer le het leesboek bepaalt de structuur van de ren lezen maar kritisch kennis nemen van de les als er buiten het boek om hulpgedeboden resultaten van onderwijsonderzoek nagaan wordt beperkt zich die tot het stellen van wat ze ervan kunnen leren bijvoorbeeld van nieuwe vragen bij deze lfdetext meestal de onderzoek naar de praktijk van leesonderwijs zelfde soort vragen als al in het boek

staan daarover zullen ze niet gauw uitgelezen raken en ik denk dat het beperken van docenten zichzelf ten goede doet dat baart me nu meer zorgen je kunt er beluisteren en te reageren op sommige fouten hoorlijk moedeloos van raken als je met de van de leerlingen als een docent een fout bij moderne middelen van nu een search laat een leerling signaleert lijkt dat toevallig te gebeuren het lijkt wel of de printer niet uitgerafeld beuren je kunt in ieder geval moeilijk vast raakt van die grote hoeveelheid titels raak ik stellen dat bijvoorbeeld eerst systematisch zelf niet meer ontmoedigd wel van de uit een bepaald soort fout gesignaleerd wordt enkomsten van veel van dat onderzoek later een andere soort bovendien de leerling in de volgende subparagraaf geef ik aan dat krijgen weinig tijd om na te denken overhand van een vrij willekeurig gekozen voor de gesignaleerde fout en die dan te verbeteren vaak geeft de docent zelf maar het goede zorgen te maken over mogelijke andere conclusies antwoord kennelijk om de les niet te veel op conclusies die te trekken zijn ze zullen zich dus te houden ook niet verdiepen in het gedisciplineerd afwezig docenten zeggen wel dat ze hulp bij het geven van die mogelijke conclusies onderzoeken leren lezen willen geven maar ze doen het kers moeten dat natuurlijk wel doen dat is niet wij hebben er althans niets van gemerkt hun taak maar daar staat tegenover dat het docenten denken niet van tevoren bewust begrip van de situatie van docenten door hun na over welke hulp ze zouden willen geven voortdurende aanwezigheid zo direct is dat en hoe ze laten de les gebeuren zoals die ze zich heel goed kunnen veroorloven om op gebeurt 4 hun intuïties af te gaan als docenten daar tijd voor hebben en dat vruchtbaar vinden ik twijfel volstrekt niet aan de waarheid van kunnen ze die intuïties naar mijn ervaring uit waf onderzoekers als duffy en mcintyre zeg wijst zeker expliciteren ze kunnen dan ook algen dat ze gezien hebben integendeel ik heb ternatieven formuleren de laatste tijd heel wat lesverslagen en proto je kunt er mijns inziens gerust vanuit gaan collen van lessen gelezen en bestudeerd dat docenten doen wat ze doen als een functie voor namelijk van lessen in nederland gegevens tie van hun intuïtieve begrip van de onder en het zou me weinig moeite kosten om bij wijsleersituatie op basis van dat alledaagse elk van de bovenstaande observaties en daar begrip voeren ze hun taak uit natuurlijk heeft aan verbonden conclusies een stukje protocol dat alledaagse begrip een andere inhoud en te geven dat bewijst dat het in nederlandse structuur dan het wetenschappelijke begrip lessen net zo kan gaan van die situatie maar dat betekent nog niet mijn probleem met dit soort uitkomsten van dat het van mindere kwaliteit is wie naar on onderzoek en vooral met de weergave ervan derwijs kijkt om er iets over te weten te komen die ik in mijn voorbeelden met het oog op men als docent of als onderzoeker moet er het effect enigszins gestyleerd heb ligt in mijns inziens eerst en vooral op uit zijn te ach het beeld dat ze van docenten oproepen men terhalen wat het begrip van de situatie van de sen die niet zien wat er mis is in hun onder betrokkenen is inclusief het begrip van de kij wijs en dus maar rustig voorthobbelen in hun ker zelf als je dat als onderzoeker niet doet praktisch als die docenten nu maar eens maak je onvermijdelijk in je onderzoek alleen je wisten wat die onderzoekers weten en zien eigen begrip van de situatie zichtbaar terwijl daarom heb ik ook zo n moeite met de conclusie denkt iets algemeen geldigs te rapporteren sies die onderzoekers aan hun onderzoek ver natuurlijk

maakt ook een docent haar zijn bebinden en in hun voetspoor de beleidsmakers grip van de situatie zichtbaar in het dagelijks de begeleiders de opleiders en wat dies meer handelen in de klas maar zonder die geldig zij wij moeten die docenten veranderen door heidspretentie ze onze wijsheid door de strot te wringen ge lukkig zijn docenten geen intelligent gepro bezwaren tegen grammeerde automat- en waarin je een andere de hu idige kenni s over lee sonderw ijs chip kunt in- bouwen of die je met een andere floppy kunt laden ik kan mijn bezwaar tegen de resultaten van het gangbare onderzoek als volgt samenvat begri p va n de si tuat i e in de k la s ten er komen twee soorten kennis tegenover elkaar te staan aan de ene kant de expliciete ik twijfel er wel aan en daarom kwam ik op kennis van de onderzoeker die het vaak onge de vraag hoe deed ik dat nou vroeger zelf reflec- teerde begrip van die onderzoeker zicht dat leesonderwijs of docenten zelf niet baar maakt aan de andere kant de impliciete kunnen zien dat er iets mis is ze zullen ze kennis van de docent die zijn haar begrip van ker onsystematischer en ongedisciplineerder de onderwijsleersituatie weerspiegelt onge observeren dan on- derzoekers maar daar staat twijfeld heeft de kennis die de onderzoeker tegenover dat ze er altijd bij zijn bij wat er ge produceert meer status ook in de ogen van beurt in hun klas niet zo maar eens eventjes e docenten maar dat betekent niet dat die ken ze zullen wellicht sneller een conclusie verbin nis daarmee handel- ingskennis van de docent is den aan wat ze zien zonder zich al te veel of wordt ze blijft kennis van buiten die 35 hooguit op een of andere wijze geneutraliseerd ca afgeleid van ideeën over beschaving gelet moet worden om het bedreigende karak- ter er terdheid en leren dat ik ondanks mijn twijfel aan te ontnemen een be- proefde en mijns in dat lees vooral veel advies doorgaf moet te ziens terechte neu- tralisierungsstrategie is de maken hebben met mijn toenmalige begrip van verzucht- ing ja ja de beste stuurli staan waar het om gaat in onderwijs c q in taal en weer aan de kant leesonderwijs een soort inleiding in het enigszins mysterieuze gebied der schone letteren en hoewel ik mijn eigen geheugen zeker als ik letteren leren lezen het losjes raadpleeg niet zo erg vertrouwd ik ben er vrij zeker van dat ik geen adviezen ge een onderw ijzer als priester van geletterdhei d geven heb over het deelnemen aan sportclubs het aanschaffen van scheikundedozen van hoe moeilijk en gevaarlijk dat ook is ik moet klei en verf van popplaatjes enzovoort concreter worden wat betekent dat geneuzel het lees vooral veel advies viel binnen mijn over begrip en kennis in de praktijk van de begrip van de onderwijsleersituatie maar klas dat uitleggen in een paar bladzijden is evengoed maakte daarvan deel uit het besef moeilijk zeker als het gaat om zo n ingewik dat het maar aan weini- gen gegeven zou zijn keld onderwijskundig verschijnsel als geletterd dat advies op te volgen en aan nog minder dat heid en definities van geletterdheid ik moet ad- vies blijvend op te volgen en zo lid te wor voorbeelden vinden die voor de lezer herken den van de geletterde gemeenschap over de baar zijn zoiets heb ik ook wel eens meege onderwijzerscultuur van die dagen waarin ik maakt gezien gedacht ge- vaarlijk is het ook via mijn kweekschool duidelijk ben ingeleid is concrete voorbeel- den hebben altijd een hele nog niet zoveel geschreven maar de weten boel unieke eigenschappen wie om welke re schap die zeker ook werkte als een zichzelf denen dan ook daarop vooral het accent legt waarmakende profetie dat ondanks grote

ontneemt zo'n voorbeeld zijn illustratieve inspanningen weinigen uitverkoren zouden kracht het kan dan zelfs als tegenvoorbeeld worden van de velen die via onderwijs geroe gaan werken op dat gevaar af dus maar 8 pen werden maakte daarvan ongetwijfeld deel wat ik me van mijn eigen leesonderwijs herin uit de onderwijzer was weliswaar prediker ner is in ieder geval het advies dat ik nogal van cultuur mathieson 1976 maar tegelijker eens op ouderavonden die beruchte tien mi tijd grotendeels een roepende in de woestijn s nuten per ouder gat u moet jaap veel la terug naar jaap en het lees vooral veel ten lezen thuis zorg ervoor dat hij elke week advies het ontging me niet dat jaap vrij een bibliotheekboek leent en dat hij dat ook dagsmiddags graag naar de hal wilde om zijn uitleest je moet je jaap dan voorstellen als bibliotheekboek om te ruilen maar ik was niet een zogenaamde zwakke leerling hij kreeg zo gek dat ik niet wist dat het hem vooral te magere cijfers van mij vooral voor taal en le doen was om even lol te kunnen trappen ik zen ik vrees dat ik me dat zo goed herinner kon niet tegelijkertijd in de klas en in de hal omdat ik problemen had met dat soort advie zijn en ik moet eerlijk bekennen in de klas zen niet dat ik er niet van overtuigd was dat was ik nogal streng ik kon dus zien dat er het goede adviezen waren ook verdacht ik objectief iets mis was met mijn lees me er niet van dat ik zoveel mogelijk stuivers onderwijs vormde dat nu een gereede aanlei wilde vangen voor de bibliotheek voorname ding om daarin iets te veranderen welnee en lijk twijfelde ik aan mijn recht als jonge on dat kun je mijns inziens geen pedagogische derwijzer oudere ouders zulke adviezen te verwaarlozing noemen dat jaap nooit een geven echte lezer zou worden dat paste perfect in maar goed ik gaf dat advies als onderdeel van mijn begrip van mijn onderwijsleersituatie met mijn lees taalonderwijs ik zal dat advies wel betrekking tot leesonderwijs ik zorgde voor op mijn kweekschool opgedaan hebben als een goed aanbod dat jaap daarvan geen ge onderdeel van een heel pakket van dat soort bruikwenste te maken that was all in the vuistregels voor de onderwijspraktijk en mis game schien is dat advies ooit wel gebaseerd op uitkomsten van onderzoek al denk ik eerder dat het gebaseerd is op een soort alledaagse logi 36 leesonderwijs in de klas len de organisatie van onderwijs en leesonder aanbod van genade wijs en dat we met zo'n organisatie in het al gemeen kunnen leven afgezien van wat tweede voorbeeld niet zo dicht aan mijn lijf geknor in de marge hangt natuurlijk samen als dat van jaap in hun al eerder aangehaalde met onze gezamenlijke inhoudelijke definitie artikel formuleren duffy en mcIntyre een reto van leesonderwijs en geletterdheid een be rische vraag die enigszins duidelijk maakt langrijk aspect daarvan is dat het uiteindelijk wat hun begrip is van de situatie in het de verantwoordelijkheid van de leerling zelf is lees onderwijs hebben docenten niet de pro een produkt van eigen verdienste dat zij hij fessionele verplichting om verwar-ring en fou geletterd wordt en leert lezen leerlingen die ten te verminderen door het leerproces van dat echt willen bieden we genoeg gelegen leerlingen onder woor-den te brengen en te heid we zorgen dat er een ordelijke gelegen structureren vooraf of in de vorm van zorgvul heid is waarin leerlingen bezig kunnen zijn de dig gestructureerde correcties achteraf zeg een met leren zoals we dat bedoelen de ander daar maar eens nee op met iets anders wat wij dan geen leren wen toch doen docenten dat eigenlijk volgens de sen te noemen de gevolgen daarvan zullen

die auteurs want docenten geloven kennelijk dat leerlingen later wel ondervinden vooral de je leert lezen als leerling als je de leesmethode leerlingen die van huis uit al geloven doorwerkt meer begeleiding is niet nodig dat niets tevergeefs is gelezen die gaan het duffy en mcIntyre proberen overigens wel iets maken in dat onderwijs die leren letteren te begrijpen van het doen en laten van de zinnen en worden geletterd docenten die ze geobserveerd hebben hun uitgangspunt is dat die docenten iets anders doen dan opleiders en onderzoekers van hen wat wil ik als docent verwachten weliswaar verbinden ze daaraan eigenlijk met mijn leesonderwijs de opmerking dat die opleiders en onderzoekers daarmee rekening zouden moeten houden een bekende procedure maar ze gaan verder niet in op de vraag om een antwoord te zoeken waar zij die opleiders en onderzoekers dat normatieve beeld van wat docenten in lees de problemen samengevat onderwijs zouden moeten doen vandaan ha in de voorafgaande paragrafen heb ik aan de len wat er ten grondslag ligt aan het afwijken van een paar voorbeelden laten zien en wat ken gedrag van de docenten durven ze bijna volgen smijbelangrijke problemen zijn in de niet neer te schrijven lijkt het wel heel voor praktisch van onderwijs in lezen ik vat ze in zichtig merken ze op dat docenten er wellicht drie sessies samen op uit zijn ervoor te zorgen dat alles een beetje lekker loopt in de klas dat leerlingen tijdens we koesteren in het onderwijs diepliggen de lessen op ordelijke wijze met iets bezig de historisch bepaalde en bepalende ideeën zijn over lezen en leesonderwijs over geletterd ik zelf zou aan die opmerking nog willen toevoegen en geletterd worden c.q. geletterd ma voegen je hoeft helemaal niet zo lang op teken die van grote invloed zijn op ons alle school rond te lopen om te weten dat een daagse gedrag in de klas en de school klassieke klassieke leesles een uitnemende is die ideeën zijn voor de betrokkenen bij ontsluiting is om dat doel te bereiken bijna net zo derwijs docenten bepaalde groepen leerling goed als het geven van een moeilijk dictee ik gen en hun ouders opleiders onderzoek zou overigens niet weten waarom je een doekers zo vanzelfsprekend dat het heel cent dat op een of andere manier zou verwijt moeilijk is ze bewust te maken er kritisch ten en zo verwijt lees ik een beetje tus over na te denken na te gaan of ze een sen de regels bij duffy en mcIntyre die do beetje sporen met onze rationele ideeën centen hebben immers niet zelf verzonnen dat over rechtvaardig onderwijzen die we op al onderwijs leesonderwijs gegeven moet worden allerlei manieren bespreken en propageren den in groepen van zo n dertig leerlingen tus 3 de alledaagse inrichting van ons onderwijs sen vier muren op een bepaalde tijd en met leidt ertoe dat het eigenlijk in eerste instantie een leesmethode zo definiëren wij met zijn al tie belangrijk is dat kinderen bezig zijn wa t 37 kinderen dan precies doen en laten is daar ene opvatting zorgt er door haar eenzijdigheid aan ondergeschikt zo n inrichting bevoor dat sommige kinderen leesmoelijkheden de rt natuurlijk niet het kritisch nadenken krijgen het perfectioneren van het leesonder over ons handelen en over de ideeën die wijs dat past bij die ene opvatting helpt dan daaraan ten grondslag liggen niet veel integendeel dat maakt die leesmoelijkheden alleen maar hardnekkiger zo n samenvatting van problemen in drie stel in haar zeer leesbare artikel in moer heeft leerlingen moet natuurlijk nader uitgewerkt worden van dijk 1985 daarop ook al gewezen maar den ik doe dat op twee manieren allereerst van

dijk laat vooral zien wat voor een andere laat ik aan de hand van artikelen die in de opvatting over lezen en leesonderwijs mogelijk laatste jaargangen van moer verschenen zijn is en wat die betekent voor het leesonderwijs zien wat je kunt voorstellen bij die van dat zij geeft aan volwassenen als ik zelf nog zelfspreekende ideeën over leesonderwijs en onderwijzer was zou ik het voorbeeld van van hoe die samenhangen met wat er gebeurt in dijk meteen willen volgen zo inspirerend en de alledaagse klassepraktijk vervolgens ver overtuigend vind ik het wijs ik naar een bekende manier waarop je er dat geldt ook wel een beetje voor de vuistregels achter kunt komen wat je eigen vanzelfsprekings die willy van peer 1986 in moer heeft kende ideeën als docent behelzen een heel laten afdrucken zijn zesde vuistregel lees concrete beschrijving van het werken met die zelf veel en met plezier lijkt trouwens erg zogenaamde u procedure geef ik in de laatste veel op mijn eigen lees vooral veel advies van sub paragraaf daaraan voorafgaand probeer ik twintig jaar geleden uit te leggen hoe het zit met de historische alleen ik vrees dat willen niet genoeg zou achtergronden van die vanzelfsprekende zijn en ook in die vrees sta ik niet alleen van ideeën peer 1986 p 31 32 schrijft zelf de school se institutie waarmee wijzelf zo nauw verbonden moer over de problemen den zijn en waarmee we ons niet alleen be nederkoorn van dijk en van peer roepshalve maar ook persoonlijk zijn gaan dat er problemen zijn in ons leesonderwijs identificeren legt ons zonder dat we dat zelf niet alleen in het zogenaamd aanvankelijk le willen en zonder dat we daar zelf controle zen en voortgezet lezen maar ook in het over hebben zo n sterke patronen en normen letterkunde onderwijs zowel op de basis op dat we ons eigen handelen niet meer in de school als in het voortgezet onderwijs dat hand hebben dat we anders gezegd dingen is niet alleen mijn conclusie zelfs de overheid doen die we in feite niet willen ziet dat probleem en spendeert daarom een van peer biedt als oplossing de gemakkelijk hoop geld aan het speerpunt lezen in de heid van het lezen wie maar gelooft dat le laatste jaargangen van moer zijn er voortreffezen gemakkelijk is zal de vuistregels in de lijke artikelen geschreven over die problemen praktijk kunnen brengen bij alle sympathie die vooral over de buitengewoon eenzijdige manier ik voor van peers voorstel voel het lijkt me waarop ze geanalyseerd worden in het kader nogal naief eigenlijk zegt van peer dat zelf van het speerpunt lees of herlees het helde ook re artikel van anne nederkoorn 1986 waarin de vloer aangeveegd wordt met de pretenties hoe zien je eigen vanzelfsprekende ideeën van het onderzoek naar leesmoelijkheden dat eruit ten grondslag ligt aan het nascholingsprogramma dat je als docent dingen doet die je in feite ma met de inmiddels bijna beruchte map niet wilt zal iedereen in de praktijk van voor alle zekerheid het gaat er niet over of haar zijn alledaagse onderwijs meer dan eens dat onderzoek wetenschappelijk verantwoord ervaren hebben vaak zullen die ervaringen te is daarover moet maar elders gediscussieerd maken hebben met oppervlakkige verschijnse worden wat nederkoorn terecht aan de kaak len ik wilde dit lesje vandaag af hebben stelt is de eenzijdige opvatting over lezen en maar het is me niet gelukt maar iedere on leren lezen waarvan als vanzelfsprekend wordt derwijsgevende heeft er ook weet van als er uitgegaan als dat onderzoek al iets te bieden meer mis is dan je planning niet halen pro heeft voor de praktijk dan kan dat alleen wer blematisch wordt dat weten als je er zo

greep ken binnen die ene opvatting maar juist die op wilt krijgen dat je er fundamentele veranderingen kunt baseren als je ook wilt we slachtoffers van geletterdheid tegenwoordig is en dat in de toekomst wilt voorkomen geletterdheid als selectienorm als je dat wilt weten moet je mijns inziens in de vorige paragraaf heb ik beschreven dat een analyse maken van die sterke patronen en ik twintig jaar geleden eigenlijk wel wist dat normen waar van peer het over heeft dat kan ik met mijn leesonderwijs van jaap geen echt met behulp van de u procedure die in moeder te lezer maakte wat ik in het algemeen wel taaldidactiek leidse werkgroep moedertaal beoogde maar dat ik me daar eigenlijk ook bij dactiek 1986 p 577 e v in verschillende uitneerlegde die voorspelbare mislukking kwam werkingen beschreven wordt toegepast op niet in strijd met mijn definitie van geletterd leesonderwijs ziet die u procedure er globaalheid en zolang ik die niet betwijfelde kon ik als volgt uit verderop geef ik er een heel niet iets fundamenteels veranderen de enige concrete uitwerking van weg die me openstond met dwang meer van hetzelfde doen ik weet ook nog dat ik me 1 hoe verloopt mijn 4 wat moet ik dan in mijn daaraan bezondigd heb leerlingen met feitelijk leesonderwijs feitelijk gedrag veranderen toestemming van de ouders een half uur laten nablijven om ze te helpen bij het uitlezen van 2 1 1 welke definitie van 3 zone welke definitie van geletterdheid in dit dan hun bibliotheekboek ik geef grif toe dat was nogal een ruwe methode maar naar mijn oordeel heeft die van diejk gelijk als ze zegt dat geletterdheid hanteert de nascholing met de map op dezelfde aanpak ik kennelijk de juiste vind ik dat een juiste mikt meer van hetzelfde alleen in een technisch veel verfijnder vorm dan mijn half uur nablijven we raken hier aan een ingewikkeld probleem de redenering van die van diejk is glashelder zo n analyse hoeft overigens helemaal niet te meer van hetzelfde helpt niet voor de jappen leiden tot verandering kijkend naar je feitelijk dus pak ik het heel anders aan maar ondanks leesonderwijs en daaruit je eigen definitie van die andere aanpak maak ik toch echte lezers geletterdheid reconstruerend kun je tot de van hen dat is eenvoudig een zaak van recht ontdekking komen dat je het toch wel eens vaardigheid want als ik dat niet doe zitten bent met die definitie je kunt ook beseffen die jappen straks met zijn allen in het maat dat je het eigenlijk niet eens bent met die definitie schappelijk verdomhoekje pas echter op die definitie maar geen kans ziet passend gedrag bij echte lezer die die van diejk van jaap maakt een andere definitie te realiseren de kans dat is natuurlijk op zijn minst een heel andere je dan gauw gek wordt lijkt me niet uitgesloten echte lezer dan die ik twintig jaar geleden in ten in dat geval mijn hoofd had van diejk laat daarover over je eigen definitie van geletterdheid 3 probeer eens geen enkel misverstand bestaan re te reconstrueren is geen eenvoudig klusje voor zover ik kan overzien zou het probleem dat vraagt vrij langdurig onderzoek als zo n van die andere echte lezer en het daaraan reconstructie je dwingt tot verandering is dat verbonden andere lees taalonderwijs nog evenmin eenvoudig fundamentele veranderingen wel op te lossen zijn voor veel moeder taalgen in een klap zitten er niet in dunkt me an docenten zal het gelet op hun traditioneel gebieds gezegd je zult meer dan eens de u moe letterde opleiding pijnlijk zijn zich erbij neer te ten doorlopen en stapje voor stapje je routines leggen dat poezie een van de uitingen van ge veranderen letterd-

heid is niet de mooiste de beste de voordat ik een bescheiden illustratie geef van echtste maar dat lukt misschien nog wel het zo n onderzoek probeer ik op mijn manier nog opheffen van het maatschappelijk verdom iets te verhelderen van die diepliggende nor hoekje lijkt me vrijwel niet te realiseren als men waarmee we allemaal in ons handelen te dat er namelijk niet meer is heeft er een ingrij maken hebben pende maatschappelijke herstructurering plaats gehad waarbij inkomen macht en status her verdeeld zijn en dat is voor iedereen die daar bij heeft moeten inleveren uiterst vervelend om het zachtjes uit te drukken 39 houd het volk in be- daug voor zijn didactiek vormen de drie taallagen de innige samenhang tussen leren lezen als van het a b te weten eerste stap op weg naar een staat van gelet de gemeenzame omgangstaal de onderste terdheid die per definitie voor weinigen in per laag van het a b die een democratiserende fectie te bereiken is en het in stand houden tendens vertoont die dikwijls overslaat tot van een maatschappelijke ge- laagdheid c q een devaluerende van maatschappelijke ongelijkheid zal ik aan de normale omgangstaal van het sociale de hand van twee citaten illustreren ik kies verkeer die zich richt op het gemeenschappe die uit de geschiedenis van het moed- ertaalon lijke streeft naar nivellering en die vooral dui derwijs de afstand in tijd maakt het gemakke delijk moet zijn helder ordelijk overzichtig lijker de essentie er- van te pakken de cultuurtaal o a gekenmerkt door de het eerste stamt uit een reisverslag van een ver fijning van het dichtertlijk woord de noorse onderwijsspe- cialist die in 1852 naar scherpte van de denker een kunstige perfec schotland ging om daar zijn licht op te steken tie zij vormt het tegenwicht tegen vervlakken over de invoering van het volksonderwijs de vulgariserende of zelfs verruwende invloe sterhouse 1979 in zijn tijd werd die invoe den die in de gemeenzame omgangstaal werk ring in west europa gepropageerd onder meer zaam zijn kortweg het is de spreek en ter bestrijding van de dreigende anarchie onder schrijftaal van een elite die door opvoeding en massa s der armen zie onder anderen grace ontwikkeling aan de spits staat van de cultuur 1978 dasberg jansing 1978 de noor nis van het land sen genaamd beschrijft wat hij meemaakt tij als denker en schrijver over taalonderwijs dens een soort examen schoolonderzoek vooral gericht op het volk- sonderwijs houdt engels van nispens het erop dat hij taallagen be schrijft maar het zal weinig lezers van zijn ge er werden een paar stukjes uit een leesboek voorge schrift moeite kosten om te ontdekken dat lezen zonder uitzondering lazende leer- lingen goed van nispens taallagen naadloos samenvallen sommigen lazende opmerke- lijk mooi en levendige der met maatschappelijke lagen anders gezegd tienjarige jongen moest bijvoorbeeld een retorisch met sociaal economisch gekenmerkte groepen geschreven stukje lezen dat als volgt begon vrij de gemeenzame omgangs- taal wordt nu juist heid is onverbrekkelijk verbonden met de britse bo dem ze valt ermee samen zodra zelfs de vreemde gebruikt door mensen met weinig inkomen en ling en de bezoeker zijn voet op britse bodem zet met weinig macht hun taal en cultuur hun valt hij onder de britse wet die bepaalt dat de grond specifieke gelet- terdheid komt niet in de on die hij betreedt heilig is en gewijd door de geest van derste taallaag terecht op basis van linguisti universele vrijheid hij las dat zonder enige hape sche kenmerken de gebruikers van die taal ring met een krachtige en juiste intonatie en met zitten op basis van hun inkomen en macht in een expressie

waarin diepe en edele britse trots de onderste laag van de maatschappij en de doorklonk hij sleepte iedereen zo mee dat er onwil negatieve oordelen over die gebruikers hech lekeurig werd geapplaudiseerd ten zich ook aan hun taal en cultuur hiermee toont de volksschool zijn vermogen om bij hetzelfde geldt voor de bovenste taallaag de zijn leerlingen een gevoel voor vrijheid en nationaliteit te ontwikkelen die liefde voor het vaderland zogenaamde culturele elite valt grotendeels sa wordt versterkt en gevoed door het vermogen tot men met de relatief kleine maatschappelijke solidariteit als nu de zoon van de eenvoudige arbeidergroep waar geld en macht geconcentreerd zijn der door de volksschool en door het gebruik van de gelaagde maatschappij weerspiegelt zich in voorgeschreven onderwijsmateriaal in staat is om de een gelaagde definitie van geletterdheid edelste en gevoeligste snaren van zijn meerderen te hoewel van nispren op vele plaatsen in zijn raken en hen mee te slepen in de gevoelsstroom verkenningen een duidelijke sympathie laat dan begrijpt men niet alleen maar men voelt ook blijken voor de gemeenzame omgangstaal zo dat het volk een is en dat het onderwijs ook al zijn er verschillende niveaus toch voor alle delen van als die op het platteland in gebruik is een het volk gelijksoortig en te algemene nutte is merkwaardige tweelichtigheid waaraan meer taaldidactici lijden is hij volstrekt duidelijk in 1946 schrijft frater vic tor van nispren over de taak van de volksschool een ree cent over leden ordebr oede r van de lees de normale omgangstaal dat is de taal die vader van nederlands zijn verkenningen op de volksschool aan het kind moet leren aan het gebied van taal en taalonderwijs de basis elk kind omdat allen daarmee gediend zijn de 40 begaafden onder hen vinden hun eigen weg raire definitie van de zogenaamde maatschappij wel en krijgen overigens hun overvloedige pelijke elite norm en enige norm dat daardoor kansen nog na de 1910 periode p 105 vol die elite haar privileges behoudt is mooi megens van nispren is die normale omgangstaal genomen of is dat doel dat er slachtoffers van een betere kwaliteit dan de gemeenzame vallen is betreurenswaardig al ligt dat eigenlijk omgangstaal omdat ze een rijkere woorden aan henzelf dan moeten ze maar op het schat en een uitgebreider fonds van syntactische schoolse aanbod ingaan wat we kunnen sche middelen bezit en daardoor beter denken doen dat aanbod perfectioneren hoe minder mogelijk maakt p 130 in de overtuiging leerlingen eraan kunnen ontsnappen hoe dat taaltraining de denktucht versterkt moet beter de school er alles op zetten de kinderen uit het laagland der gemene omgangstaal mee te zonen analyse staat onder de verdenking tot voeren naar de hogere streken van de normale pessimisme en inertie te leiden ook als docent omgangstaal waar het uitzicht helderder is en ontsnap je niet aan de knellende banden van de blik verder reikt wie zich wel eens ver maatschappelijk aanpassend onderwijs een baasd heeft over het enthousiasme waarmee andere interpretatie is echter ook mogelijk ge het compensatie onderwijs vanuit de deficiet geven de omstandigheid dat onderwijs hoe hypothese in nederland werd begroet zou dan ook slachtoffers maakt heb je als docent moeten onderzoeken hoelang het klimaat de vrijheid je gedachten te laten gaan over wie daarvoor al bestond bij taaldidactici waarom geslachtofferd wordt dat kan je weer overigens ziet van nispren nog twee andere helpen bij de keuze tussen alles laten zoals motieven om zonen taaltraining in de normale het is tijd vrij-

maken om je te laten bijscholen omgangstaal met alle kracht op te zetten al bijvoorbeeld met de map de tijd vrijmaken om een disciplinerende van de geest opent voor op zoek te gaan naar je eigen definitie van de leerlingen van onze scholen ook van onze letterdheid en die van de leerlingen jezelf bij volksscholen uitzichten op betere sociale mo scholen op basis van je eigen onderzoek kies gelijkheden en vooral een scherpe kijk op je voor het laatste dan zullen de test scores in hun bovenaardse bestemming cursivering van je klas waarschijnlijk niet verbeteren maar dat mijns is dan jouw keuze en die van de leerlingen als je zo op zoek gaat naar de definitie van de geletterdheid van de elite terdheid van de eigen leerlingen doe je dat niet de teksten van nissen en van nissen illustre omdat je dan wilt aansluiten bij hun leef en ren mijns inziens heel duidelijk waarom het belevingswereld uit didactische overwegingen uiteindelijk kan gaan in het leesonderwijs de die truc past vooral in onderwijs dat leerling bestendiging van de maatschappelijke gelaagd gen zo snel mogelijk wil aanpassen aan de heid de bestendiging van een ongelijke verde bestaande normen van inkomen en macht om dat te bereik wie recht wil doen aan de definitie van de geletterden blijkt het noodzakelijk de taal en cultuur terdheid van leerlingen probeert die juist via de geletterdheid van het volk de massa onderwijs te ontplooien zodat die definitie te diskwalificeren en de taal en cultuur van de krachtig genoeg worden om ook maatschappelijke elite tot in principe onbereikbare norm te verlijke status te verwerven zonder aanpassing heffen zie matthijssen 1982 onderwijs is als je daarvoor kiest verander je niet of nauwelijks dan het middel bij uitstek om duidelijk te maken welijks de bestaande maatschappelijke verhoudingen dat die norm voor de meesten onbereikbare dingen dat doe je overigens ook niet als je baar is via het onderwijs kan het volkskind kiest voor niks doen of voor je laten bijscholen wel gedwongen worden de gemeenzame taal len je kiest wel voor je eigen onderwijs en en cultuur los te laten maar de elitaire geletterdheid voor de leerlingen die het naar jouw oordeel terdheid bereikt het daarmee niet het meest verdienen hoe je het ook wendt of keert het lees taal onderwijs en de verbetering ervan mikken per bevoegen verhalen en zij nu gauw geschreven laten traditie op geletterdheid in maatschappelijke verhoudingen maar snel gaan kijken naar de harde gelaagdheid of dat nu uiteindelijk geacht en moeizame praktijk van zelfs choling op basis is wordt in dienst te staan van het vaderland de van de eigen onderzoek daaraan heb je al gauw hemel of nog iets mooiers daarbij is de literaire handen vol 41 een concrete uitwerking kan steken vooral als je een enthousiaste stagiaire kunt vinden die je kan helpen in het verzamelen van materiaal der van een stage opdracht geeft dat veel vol aan een bescheiden voorbeeld wil ik laten zien doening voor een stagiaire kan het bewerken hoe je te werk kunt gaan als je zelf als do van het materiaal heel vruchtbaar zijn je duikt in onderzoek wilt opzetten naar definitie dan wel heel diep in de concrete praktijk van de geletterdheid ik zal daarbij niet alle vier het onderwijs stappen uit de procedure illustreren kort samen zo'n onderzoekje opzetten als collegehalve beperk ik me grotendeels tot stap 1 gaas of samen met een stagiaire biedt in al en 2 althans expliciet aanzetten voor alternatieve opzichten voordelen vooral als je de tijd tieve definitie van geletterdheid stap 3 rovende bewerking analyse en interpretatie heb ik in het voorafgaande behandeld een van het materiaal samen kunt doen bewerken antwoord op

stap 4 kun je mijns inziens pas ken analyseren en interpreteren betekent vinden als je de eerste drie stappen een keer voortdurend beslissingen nemen als je samen doorlopen hebt bent kun je die beslissingen bij elkaar toetsen aan het voorbeeld wil ik ook laten zien dat je zodat je keuzen duidelijker worden als gewoon docent voldoende kennis en prachtig is het natuurlijk om met professionele vaardigheden bezit om zo n onderzoekje aan te apparatuur en met een heel schoolteam onderpakken je kunt immers een beroep doen op zoek op te zetten houdt het in het begin ech je ervaringsdenkundigheid en je directe be ter bescheiden dat levert al werk genoeg op grip van onderwijsleersituaties het is belangrijk om eerst voor jezelf te ont je scholing in en ervaring met het analyse dekken of je onderzoek je iets oplevert wat je ren en interpreteren van taal teksten en de moeite waard vindt betekenis maken je lessen nederlands maar eens te gelde protocol en maken je onderzoeksmateriaal is vrij gemakkelijk te je maakt je data een stuk toegankelijker als je verzamelen stap 1 met een eenvoudige cas je opnames op een of andere manier ver settere recorder neem je een leesles van jezelf schrijf te lijkt de eenvoudigste manier is het op als je om te beginnen vooral je gedrag in maken van een uitgebreide inhoudsopgave van het leesonderwijs wilt onderzoeken heb je al de opname je chronologische aantekeningen genoeg aan een recorder met ingebouwde microfoons daarvoor al een aanzetje aangeven crofoon later kun je je apparatuur gaan uit wat er achtereenvolgens gebeurt daarbij breiden microfoons aan de plafonds een steeds de letterstand van je recorder halsmicrofoon voor jezelf audio opnames opschrijven moet je te allen tijde aanvullen met aantekening een vergaande manier van eerschriftelijken ningen als je als docent op je eentje werkt een letterlijk protocol maken van je les dat kun je volstaan met zo gauw mogelijk na de kost veel tijd maar je raakt er heel goed door opgenomen les op te schrijven thuis in je materieaal je kunt in zo n protocol wat je opgevallen is tijdens die les reacties ook al je aantekeningen verwerken bijvoorbeeld van jezelf van leerlingen non verbaal gebeeld het protocol op de linkerbladzijde de drag gebeurtenissen waarover je je op een bij passende aantekeningen op de rechter 14 of andere manier verbaast ter illustratie geef ik zo n stukje protocol in steekwoorden een samenvatting van het aantekeningen vrijbuit chronologisch verloop van de les opname en aantekeningen vormen de pijlers 1 do k p rima bedankt 466 p en c lopen van je ruwe onderzoeksmateriaal hoe meer wendy naar r r data je verzamelt hoe diepgaander je onder w vrij buite r trekt volp vraagt ie ts aan r zoek kan zijn maar om te beginnen zijn de doende zij n hoofd 5 d vol doen de twee genoemde pijlers voldoende als je het w v olda an zijn hoofd t er ug aandurft is het erg gemakkelijk om een bui uit de l u i kope opening i k tens taander een stagiaire of een collega bij a he voorbeeld te vragen om tijdens je les te ob 10 w h ij kan gerust zijn vr ij serveren die kan dan alle aandacht daaraan buiter l a cht e e n bred e besteden terwijl je zelf alle energie in je les tevreden lach als h ij 42 alle s is nog op z ijn analyseren en interpreteren pootjes terecht gekomen de context aan dit fragment hang ik nu de 15 he t zag er er 473 m loopt rest van mijn voorbeeld op het stamt uit een d t zag met zijn werk naar do cent taal leesles georganiseerd volgens het zogew het zag er e ven beroerd naamde circuitmodel straathof 1985 in dit u i t toen d i e aap van d i e geval betekent dat dat

de leerlingen van jongerenhem met zijn eigen groep 7 twee keer per week in vijf vaste 20 minuten revolutiebedreigde die brutale knaap heeft groepjes gedurende 45 minuten in hoeken zijn plan en aardig in werken aan specifieke taalactiviteiten begrijp de war ges tuurpend lezen spelling samenvatten verhalen maar vrij buitert weet schrijven en technisch lezen de opdrachten 25 d vrij buiter voor de vier eerste activiteiten worden geacht w maar vrij buiter 478 ma zit rond te kijken en grotendeels zelf instruerend te zijn de leerling vrijbuitert gen houden zelf een administratie bij van wel w vrij buiter weet zich han 480 k weer bij ke taken ze uitgevoerd hebben elke week digaan te passen spellingskist schuiven de groepjes door naar een andere 30 d stop even wendy docent richt zich tot m m geled potige dieren praat met hem hoek de geleed potige dieren zijn ik ga hier niet in op de achtergronden van de eh inskten die heb vernieuwing die de school en de betrokken do ben even kijken niet cent met de invoering van het circuitmodel in 35 altijd dus even kijken taalonderwijs hebben ik volsta ermee dat het zzzttt even kijken past binnen het werken aan een deelschool 3 second kra bben werkplan voor leesonderwijs kreft en en garna len b e het fragment hoort thuis in een grote mate horenook wel in de familie van de geleedri-aalverzameling die twee student onderzoek 40 potige dieren die heb kers van die groep 7 hebben aangelegd die ben hun lic ha am be student onderzoekers hebben het materiaal staat uit verschillende ook bewerkt en zijn bezig met de analyse er stukjes verschillen de van een van de technieken die ze gebruiken 45 segmenten ja hier 487 p vul t is het zoeken naar opvallende gebeurtenis achter lijf een tweedrie administratie sen een daarvan is de vrijbuitert hoe vind of vier stukjes hier ja formulier in maak je zo n gebeurtenis l s d at noem en ze geleed potige dieren ook hun een opvallende gebeurtenis wie een beetje 50 hel e spriet en p o r loopt naar te verschillen de stuk docent toe op de hoogte is van didactische discussies jes ja 492 m gaat weer zitten over leesonderwijs weet dat daarin de vraag docent praat met r naar de zin van klassikaal hardop lezen een 53 r f luis teren d d it kan belangrijke rol speelt het eerste wat de onder tochnie t bij k an n er zoekers in het materiaal opviel was dat die 55 gen s bij bijtje bij klassikale hardop leesles ook in het circuitmodel delvoor komt alleen op kleinere schaal in het dbijtje bijtje een bij materiaal van de onderzoekers zitten ook ge is een dingetje her 0 ja wone hardop leeslessen vergelijk ing leve rt 60 d een diertje een klein 498 l ch en m niet veel verschillen op alleen de onderbreking bijtje ja hm p raten met elkaar gen van de leesbeurt lijken te verschillen d wend y r loopt weg binnen het circuitmodel besleedt de betrokken wer is een geheel nieuw docent richt zich docent de meeste aandacht aan technisch le plan netje tot w zen c q hardop lezen leerlingen die met an enz dere leesactiviteiten bezig zijn moeten vooral zelf standig werken het vrijbuitert fragment de monstree rt du idelijk de bemoeienissen van de docent met het technisch lezen regel 1 afsluiting van een beurt toedeling van een nieuwe beurt 43 regel 5 onderbreking door de docent hoe kan ik begrijpen dat w voldoende regel 16 25 27 30 idem leest in plaats van voldaan hoe kan ik regel 62 herhaalde toedeling van dezelfde begrijpen dat de docent deze veelezing wel beurt hoo rt en die in regel 21 drie in plaats van de onderzoekers noemden

in beginsel vier ar die niet gumenten om de vrijbouter opvallend te hoe kan ik be-
grijpen dat de docent m s noemen hulpvraag die als twee woordzin zeer impli 1 in
regel 9 onderbreekt een leerling dat ge ciet geformuleerd is als aanleiding opvat
beurt zelden in de rest van het materiaal om de leesbeurt stop te zetten welke be
2 in regel 25 en 27 wordt een onderbrekin g tekenis kent hij toe aan m s
hulpvraag en herhaald het gaat daarbij om een accentue waarom juist die hoe kan
ik snappen dat ringskwestie vergelijkbare gevallen zijn m kennelijk tevreden is
met de hulp die wellicht regel 11 die niet tot een onderbre hem geboden wordt
king leidt een en regel 15 het die wel tot hoe kan ik begrijpen dat r fluistert wat
een onderbreking leidt maar niet tot een houdt zijn hulpvraag eigenlijk in wat bete
herhaling hoewel de leerling verkeerd kent r s 0 ja wat is dan de zin van de blijft
accentueren toevoeging van de docent regel 60 61 3 het feit dat in regel 30 de
beurt formeel wordt stopgezet waarbij de aandacht van antwoorden b ij een
hulpvraag om te l aten de docent relatief lang naar m s probleem zien wat er alle-
maal komt k ij ken bij de beant met geleedpotige dieren uitgaat r s pro woord i ng
van dit soort vragen ga i k bij wi jze bleem met bij neemt de docent dan mee van
voorbee ld en i gszins i n op het prob leem m en r komen uit andere hoeken van m
s hulpvraag in het kader van de activi 4 de formele voortzetting van de beurt teit
samenvatten is m bez i g met het informa regel 62 tie junior boekj e krabben
mossink jonkers 1978 hij is daar i n kenne lijk aangeland op pa vragen bij een
tekst ik ga nu niet verder in g i na 7 dat is jammer genoeg niet af te le i den op de
argumenten die er later nog aan toege u i t de aantekeningen van de observatoren
voegd konden worden waar het nu om gaat maar wat de docent zegt i n regel 37
41 staat is dat als je zo n opvallende gebeurtenis plau letterl ijk op die bladz ij de
bovend i en w i jst de sibel geconstrueerd hebt je aan de gang kan docent i n regel
45 47 op een i l l ustratie op pa met een analyse en interpretatie ervan als wa g i
na 6 van het boekje staat een ill ustrat i e van re het schrik niet een gedicht mijn
een kreeft met een achterl ijk waaraan je du i de hoofdvragen bij zo n analyse zijn
steeds l ijk vier stukj es kunt te ll en 1 wat gebeurt er in dit fragment precies op
pag i na 5 van dat boekje valt voor het eerst 2 hoe kan ik begrijpen dat er gebeurt
wat ik het woord ge leedpotig i n de navo l gende con in antwoord 1 beschreven
heb text a l le k r abben hebben tien poten die po 3 welke conclusies kan ik
daaraan verbinden ten z ijn n i et glad het lij ken net a ll emaal lo s se over de
betekenissen die de betrokkenen stukjes d i e stuk j e s heten l eden we noemen
aan hun werkelijkheid toekennen in dit ge de krab daarom een ge leedpotig dier
bij de val bijvoorbeeld wat betekenen lezen en kreeft op pagina 6 z ij n d ie gelede
poten hee l leren lezen kennelijk hier voor docent en du i del i jk te z i en de do-
cent w i jst n iet op d i e leerlingen poten maar op de s tukj es van het a c hter om
die analysevragen enigszins uitgebreid te li chaam h ij benoemt die a l s segme
nten een kunnen beantwoorden moet er heel wat ge term die i n het boek j e i n
het gehee l n i et beuren ik noem een en ander naar aanleiding voorkomt van de
vrijbouter vrij willekeurig gekozen het de docent vat m s hulpvraag kenne lij k op
als lijstje is niet uitputtend wat zijn geleedpot i ge die r en hij reageert in hoe zit
het met het verhaal van de vrijbui eerste i n stantie met ge leedpot i ge d i eren z ij
n ter waar komt het vandaan hoe komt het i n s ekten ook de te r m in s ekten

komt niet in in deze leesles hoezo juist nu enzovoort het boekje voor wat kunnen docent en leerlingen vertellen op pagina 7 wordt geleedpotig opnieuw in over hardop voorlezen hoe is dat in ver of meer etymologisch toegevoegde poten band te brengen met wat hier gebeurt van deze dieren bestaan uit losse delen die 44 delen zitten aan elkaar vast uiterst effectief middel is om groepen onder de docent vervolgt zijn uitleg met die hebben controle te brengen en te houden stopt dan zoekt in de tekst en gaat zodra 2 een andere opvatting die aan de definitie hij de woorden krabben kreeften en garnalen van lezen leesonderwijs en geletterdheid in is tegengekomen verder met die hebben het bestudeerde geval ten grondslag ligt gaat hun lichaam bestaat uit verschillende stukjes ervan uit dat lezen tekstbegrip is in de zin van verschillende segmenten dan wijst hij op de activering van een woordveld een tekst is illustratie en telt de segmenten van het achter begrepen als belangrijke woorden eruit een lijf en verwijst tenslotte ook nog naar de ety plaats hebben gekregen binnen een samenhangende morfologische uitleg poten verschillende gend geheel van vak verwante woorden stukjes ja de omschrijving die de docent begrepen van geleedpotig geeft sluit aan bij gangbare een derde belangrijke opvatting die in de definitie woordenboekomschrijvingen niet die geldig is in het bestudeerde geval meespeelt ligt verwoord in de uitspraak dat een voorlopige interpretatie aangezien het niets voor niets is gelezen bezig zijn met hoe mij in dit artikel alleen gaat om te laten zien ken is op zichzelf een uiterst waardevolle hoe je volgens mij eigen onderzoek naar definitie menselijke activiteit die het leven kwaliteit ties van lezen leesonderwijs en geletterdheid verleent zou kunnen aanpakken ga ik niet verder in op verder onderzoek van dit geval zal moeten de betekenis die het vrijbuiters fragment in zijn duidelijk maken hoe die drie opvattingen tesa geheel en het segment antwoord daarbinnen men de geldige definitie van lezen en leson voor mij hebben ik zou dan op zijn minst nog derwijs constitueren en het alledaagse gedrag een aantal fragmenten moeten beschrijven en in de praktijk van deze klas begrijpelijk maken analyseren en de uitkomsten daarvan moeten ik hoop de lezers van moer op de hoogte te vergelijken met die van de vrijbuiters analyse mogen houden om het einde van mijn voorbeeld niet helemaal open te laten kan ik wel aangeven in welke richting mijn begrip van het materiaal waaraan de docent als onderzoeker de vrijbuiters ontleend is zich ontwikkelt te 1 aan de definitie van lezen en leesonderwijs ik verdien zelf een deel van mijn brood met in het boven beschreven geval ligt mijns in onderzoek naar moedertaal onderwijs van ziens de opvatting ten grondslag dat taal klank daaruit valt te begrijpen dat ik niet zal pleiten is en als zodanig de uitdrukking van een per voor het afschaffen van dat soort onderzoek soonlijke zielsinhoud de notie zielsinhoud maar ik heb ook een minder materialistisch speelt zeker vanaf het einde van de vorige motief onderwijs is zo n boeiend verschijnsel eeuw een belangrijke rol in het denken over en maatschappelijk van zo groot belang dat moeder taalonderwijs de vos 1939 taal het alleen daarom al de moeite waard is om er wordt geacht de inhoud van de ziel van een veel over te weten ook op een systematische mens weer te geven te denken valt aan de en gedisciplineerde wijze in die tijd beroemde uitspraak dat literatuur de waar ik in dit artikel voor pleit is dat docenten allerindividueelste expressie van de allerindivi op hun wijze hun eigen praktijk onderzoeken dueelste

emotie is vooral in taalonderwijs ik hoop dat ik heb laten zien hoe je als docent wordt dan het verklanken van de zielsinhoud zulk zelf onderzoek zou kunnen aanpakken die in een tekst ligt een zeer belangrijke tegelijkertijd hoop ik op overtuigende wijze te doelstelling expressief voorlezen dus een hebben geïllustreerd dat het de moeite waard perfecte verklanking literair verantwoorde is zulk zelf onderzoek te richten op de definitie expressie van die unieke zielsinhoud van de van geletterdheid die je als docent hanteert ik tekst is een vanzelfsprekende demonstratie ben ervan overtuigd dat je je tijd en energie van het begrip ervan natuurlijk wordt die op als docent daaraan beter of tenminste net zo vassing in de praktijk van de klas institutioneel goed kunt besteden dan aan het volgen van vervormd hardop lezen is op school sterk geri een nieuwe nascholingscursus van het type tutorialiseerd dat blijkt uit de beurttoedelingsme met de map chanismen en de patronen van beurtonderbrekingen dat betekent dat hardop lezen ook een 45 noten dank i k a l l e v i e r d e o n d e r z o e k e r s v o o r h e t g e b r u i k v a n h u n m a t e r i a a l d i n y v e r r i p s e n j a n v a n 1 s a m e n m e t r e s y d e l n o y h e b i k z o n z o e k t o c h t j e l e e u w e n b e d a n k i k o o k v o o r w a t i k o p g e s t o k e n g e m a a k t b e p e r k t w a n t w e z o c h t e n a l l e e n n a a r h e b e n n u a l h e b g e b r u i k t v a n o n z e g e z a a m e r i k a a n s s c h o o l e t n o g r a f i s c h o n d e r z o e k n a a r m e n l i j k e i n t e r p r e t a t i e s v a n h e t m a t e r i a a l l e e s o n d e r w i j s u i t d e l a a t s t e j a r e n d e l n o y s t u r m 6 v a a k z i j n o n d e r z o e k e r s v a n h e t o n d e r w i j s n i e t 1 9 8 6 v e e l v a n w a t i k t i j d e n s d i e g e z a m e n l i j k e e e n s a a n w e z i g i n d e k l a s z e g a a n a f o p w a t d o o n d e r n e m i n g g e l e e r d h e b k o m t o p e e n o f a n d e r e c e n t e n d a a r o v e r r a p p o r t e r e n o p e e n v o o r g e d r u k t m a n i e r i n d i t a r t i k e l t e r u g b o v e n d i e n w a s r e s y e n q u e t e f o r m u l i e r d i e d o c e n t e n k u n n e n d a n n i e t d e l n o y z o v r i e n d e l i j k d e t e k s t v a n d i t a r t i k e l v a n h u n e i g e n w o o r d e n g e b r u i k e n o m t e r a p p o r t e k r i t i s c h c o m m e n t a a r t e v o o r z i e n o o k d a t h e b i k r e n w a t z e i n h u n k l a s g e z i e n h e b b e n m a a r z e d a n k b a a r v e r w e r k t d a t g e l d t e v e n z e e r v o o r h e t w o r d e n w e l g e a c h t d a n n a a r w a a r h e i d t e r a p c o m m e n t a a r v a n f i e v a n d i j k e n v a n d e m o e r p o r t e r e n d a t l i j k t m e n o g a l v e e l g e v r a a g d r e d a c t i e d e i n h o u d v a n d e t e k s t b l i j f t n a t u u r l i j k 7 e e n z e e r b e l a n g r i j k a s p e c t v a n d e g e w o n e k l a s v o o r m i j n v e r a n t w o o r d i n g s e s i t u a t i e l a a t i k h i e r b u i t e n b e s c h o u w i n g d e w i e g e i n t e r e s s e e r d i s i n e e n s y s t e m a t i s c h e r o v e r p r e t e n t i e v a n d e g e l d i g h e i d v a n h e t b e g r i p v a n z i c h t v a n d e r e s u l t a t e n v a n d e g e n o e m d e z o e k d e s i t u a t i e v a n d e d o c e n t e n b e s t a a t w e l t e n o p t o c h t v e r w i j s i k n a a r d e p u b l i k a t i e z e l f d i e b i j d e z i c h t e v a n h u n l e e r l i n g e n w a t d e d o c e n t e n o n s l o t e v e r k r i j g e n i s d e r l e z e n l e r e n l e z e n e n g e l e t t e r d h e i d v e r s t a a n 2 w a t v o l g t i s e e n p a r a f r a s e r e n d e v e r t a l i n g v a n g e b l i j f t a l t h a n s i n d e o n d e r z o e k e n d i e i k k e n v o o r d e e l t e s u i t d u f f y m c l i n t y r e 1 9 8 3 h e t g a a t m e l e e r l i n g e n v e e l a l l i m p l i c i e t z i j m o e t e n d a a r d o o r e r h i e r o v e r i g e n s n i e t o m h u n o n d e r z o e k t e k r i t i g i s s e n v a l l e n e n o p s t a a n a c h t e r z i e n t e k o m e n s e r e n n o c h h u n i n t e n t i e s e r m e e a l s o n d e r z o e k e r v o o r b e e l d e n d a t i n d e k l a s p o g i n g e n o n d e r n o m e n v i n d i k h e t b i j v o o r b e e l d h e e l g o e d d a t z i j t e n w o r d e n o m h e t b e g r i p v a n d e s i t u a t i e v a n s l l e m i n s t e o n d e r z o e k d o e n i n d e k l a s s e p r a k t i j k v a n b e t r o k k e n e n i n c l u s i e f d e l e e r l i n g e n t e e x p l i c i t e a l l e d a g e n d a t z e h u n o b s e r v a t i e g e g e v e n s a a n r e n k o m e n i n m i j n o n d e r z o e k s m a t e r i a a l n i e t v u l l e n m e t d a t a u i t a l l e r l e i a n d e r e b r o n n e n o n d e r v o o r d a t k a n v e r o o r z a a k t w o r d e n d o o r d e d o a n d e r e i n t e r v i e w s m e t d e b e-

trokken leerkrachten centge ric hth ei d van het onde r z oek wa arb ij i k be dat ze dat doen met de kennelijke intentie het tr okke n ben op d ie g e r ic hthei d is t erec hte k ri t ie k onderw ijs van buitenaf als deskundigen te verbe mog elij k teren lijkt mij pretentius naief wellicht maa r 8 ho e w el ik i n d it arti k el nie t pretendeer wet en goed bedoeld ik gebruik hun artikel a l l een als scha pp elij ke resultat en te presenteren in die zi n een voorbeeld hoe resultaten van wetenschap dat i k er rekeni ng mee houd dat i k over dez e pelijk onderzoek gebruikt worden om een bepaald t e kst een wete nsc happ elij k d isc u ssies pe l me t bee ld van docenten te construeren mijn coll eg a o n de rz o e k ers z al moeten s pe le n 3 het oordeel goede docent kwam tot stand op mel d i k h ier w el d a t h e t tot m ijn de f initie va n on basis van uitspraken van collega s en anderen de rzoek v an h et o n de r wijs behoort d at daari n de over hen en op basis van de u itkomsten van eer i nter pr e t a tie v a n l eve nsec hte voorbeelde n e e n der onderzoek waaraan z i j meededen dat eerde bel ang rij ke r ol s peelt re onderzoek was gericht op het vermogen van 9 z ic ht o p d ie o nd erw ij z erscul t uur b ie den o nd er docenten om een goede leeromgeving in hun meer du bo is reymond 1981 1983 door ne n ba l k l as te organ iseren en leerlingen aan het werk te 1 9 8 3 van denen 19 8 4 van setten 1 9 82 houden niet op het vermogen vak i nhoude lijke w ie moc h t m en en da t het b ese f van velen hulp bij het leren te geven geroepen w einigen ui t verk oren allee n toe te 4 duffy mcIntyre schrijven keer op keer dat hun sc h rij v en is aan m ijn z eeuw s calvinist isc h e observat ies en uit s pr ak e n slechts betrekking heb s ocialisa t i e verwijs i k na ar van n is pe n 1946 en ben op de zes soms op v i er docenten met na a r w a t i k d aarui t ver d erop i n d it art i k el cite er het oog op het effect laat ik die bepe rking in 10 ove ri g ens zou d at d u ff y m clnty re nie t z o h oe mijn samenvattende pa r a frase weg in hun con ven te ve rbazen dat d e e e rs t e zorg va n hu n do c l usie s en discussie laten de auteurs die beper cen t en daarnaar uitgaa t z ie voor d e selectie k i ng overi gens ook zelf weg van die docenten noot 3 5 ik baseer me in d i t artikel ook op onderzoeksma 1 1 voor d oo rw rochtere anal y ses van gelet t er d heid teriaal dat diny verrips en jan van leeuwen in waaro p d e ill ustratieve b esc hrijvin g e n in de be id e het kader van hun afstudeeronderzoek neder eerste p aragraf en steunen verw ijs i k naar d e b ij landse taal en letterkunde aan de kun bijeen d rag e van m ic hael e lias in d i t numm er en na ar brachten ook maak ik gebruik van gegevens d i e s t urm 1986 k roo n s turm 198 5 en naar d e mari ette hoogeveen en maria verkampen als on d aar genoemde litera t uur derzoekers verzamelden in op dracht van het 1 2 e en ver h el d erende ui teenze tting over d eze w at slo project werken met boeken ik p r esenteer zij noemen b e z ighei d sfunctie van het on d er w ijs geen resultaten uit beide onderzoeken wel be g even hoogeveen v er k a mpen 1985 p 183 46 p 183 189 vergelijk oo k de discussie daarover pa s sage waarb ij je even w i lt s t ilstaan kan zo n in lent z e a 1986 p 111 1 12 107 108 ge beu rten is zij n i n d i s c u ssi e s met j eze lf en of 13 i n didaktief van m ei 1986 wor dt d r m j c ande r en over de v raag waarom va lt me d i t momm ers frat er c e a s ar i us a ls d e le e svade r op bepaa l je uite i nde lij k of een gebe urten is op v an nede rla n d gei ntr oduce erd ten hoedt va ll end genoeg is om d ie aan ee n nade r onder 1986 omdat z i j n le es method e doo r bij na 90 zoek t e onderwe r

pe n pe r le s ve rz a me l je zo i n v a n d e ned erl and se ki nde ren b ij het leren lezen ee n ee rs te ronde bij voo r bee l d 10 gebeur ten is geb r u i kt wordt het zou natuu rlij k zeer i ntere s sen waarvan je e r 3 gebu i kt op een manie r zo s ant z ijn om verde r u i t te zoeken hoe een typ i al s h i er be s chreven u i te in de lijk ga je met de r e sche onderw ijs o rde a ls de f r ater s van t il bu r g s u ltaten van d i e dri e wee r te r ug naa r de t i en en i d e ee n ove r ond erwijs doo r ge e ft en ontw ikk elt na ar d e he l e l es met d e v raag beg rij p i k de l e s 14 h e t in- ci dent is o nt leend aan h e t e erd er ge noem n u i n het gehee l de o nd er zo e k smateri aa l van va n le eu w en ver 16 in deze e n ig s z i n s u i t d e l u c ht v a l l en de conclu ri ps h e t gaat da ar b ij d us nie t om gegev en s d ie sies sp elen r esul tat en me e van on derzoek naa r door do centen zel f z ij n verzame l d evenm i n gaat de ge s ch i eden is v an m oe de rtaa l onderw ijs z ie bij het om do c ent gein i t i eer d onde r wijs we l werken vo or bee l d va n de ven 1986 i k heb dat a s pe c t de d ocent en d e sch oo l v a n h arte m ee a a n h et va n het n ij meeg s e o n derzoek kli nkenberg e a o n d erz o ek he t o n derzo ek sv ersl ag m oet n og ver 1984 i n deze b ij dra g e bu i t en besc ho u w ing ge la sch ij nen w i e e e n b eeld w il k rijg en van ver ge lij k t en taa l is kl a n k is d e aan d uid i ng v oor e e n i n b a a r o n d e rzoek l eze hoog eve en ver k am pe n s p irere nde ve r n ie u w in gs bewe g in g in h e t m o eder 1 985 t a al ond erwijs u i t h et beg i n v a n d e z e ee uw 15 op v allende g e b e u rte niss en w orden op intuï tieve 17 z i e voo r e en hee l beknopte s amenva tting va n de w ijze g e maakt als je na u wkeu r ig en ge c o ncen theori e v an het w oo r dve l d h er r litz 1 986 t reerd je on d er zoek s m ate ri aal bestu de er t e l ke 47